

نقش انقلاب اسلامی در گسترش مطالعات تمدنی با تاکید بر «جامعه المصطفی العالمیه (ص)»

پدیدآورنده (ها) : صفری فروشانی، نعمت الله؛ عالمیان، علی اکبر

میان رشته ای :: همایش بازخوانی آثار علمی و فرهنگی انقلاب اسلامی ایران :: دوره ۱؛ ۱۳۹۷/۱۲/۲۳ - ۱۳۹۷/۱۲/۲۳

صفحات : از ۳۴۷۷ تا ۳۵۰۶

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1794736>

تاریخ داندود : ۱۴۰۲/۰۳/۱۵

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- روحانیت شیعه و تهافت علوم شرعیه و علوم جدید (با تاکید بر نقش انقلاب اسلامی بر رونق دانش سیاسی در حوزه علمیه)
- نقش مولفه‌های اندیشه سیاسی امام خمینی در پیروزی انقلاب اسلامی؛ (با تاکید بر وصیت‌نامه سیاسی - الهی)
- دفاع اقتصادی جایگاه اقتصاد در دفاع همه جانبه و نقش نیروهای مسلح با تاکید بر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
- بررسی تطبیقی رویکرد دولت صفویه و انقلاب اسلامی به آموزه مهدویت با تاکید بر مشروعیت نقش فقها و زمینه سازی ظهور
- فرهنگ سیاسی زنان شیعه (با تاکید بر نقش انقلاب اسلامی ایران)
- نقش جامعه المصطفی العالمیه در گسترش و تعمیق اهداف علمی- فرهنگی انقلاب اسلامی
- نقش جامعه المصطفی (ص) العالمیه به عنوان بدیل حوزه و دانشگاه در انقلاب اسلامی
- نقش و جایگاه آموزه‌های مهدویت در تحقق اهداف بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی (با تأکید بر آموزه عدالت)
- شاخص های دولت تراز انقلاب اسلامی با تاکید بر اندیشه های مقام معظم رهبری
- نقش قانون ملازمه در تکالیف زوجین با تاکید بر مبانی اخلاقی و سبک زندگی اسلامی

نقش انقلاب اسلامی در گسترش مطالعات تمدنی با تاکید بر «جامعه المصطفی

العالمیه(ص)»

نعمت الله صفری فروشانی^۱

علی اکبر عالمیان^۲

چکیده:

مباحث تمدنی از جمله مباحث مهمی است که انقلاب اسلامی ایران با توجه به رویکرد و ویژگی احیاء گرانه آن، به دنبال گسترش آن بوده و در این راه از هیچ کوششی دریغ نکرده است. در این میان، نقش مراکز آموزشی قم به ویژه جامعه المصطفی العالمیه(ص)، بسیار محوری بوده است. نقش این مرکز علمی در گسترش مطالعات تمدنی را می توان در مقایسه با سایر مراکز علمی به دست آورد. جامعه المصطفی در دو بعد آموزش و پژوهش بسیار فعال بوده و این مرکز را می توان تنها مرکزی دانست که در بعد آموزشی، رشته تاریخ و تمدن اسلامی را راه اندازی کرده و به تربیت نیروهای علمی از اقصی نقاط جهان همت گماشته است. از حیث پژوهشی نیز فعالیتهای این مرکز علمی جهت گسترش پژوهش های تمدنی قابل توجه بوده است.

کلیدواژه ها: انقلاب اسلامی، مطالعات تمدنی، تاریخ و تمدن اسلامی، جامعه المصطفی العالمیه، آموزش، پژوهش.

^۱ - استاد گروه تاریخ مدرسه عالی تاریخ، سیره و تمدن اسلامی؛ جامعه المصطفی العالمیه Nsafari8@gmail.com

^۲ - دانشجوی دکتری تاریخ اهل بیت، مدرسه عالی تاریخ، سیره و تمدن اسلامی؛ جامعه المصطفی العالمیه najva110@gmail.com

با بعثت رسول خدا و ظهور دین اسلام، جرعه های تمدن نوپای اسلامی در جهان زده شد. هرچند در روند شکل گیری و رشد این تمدن، فراز و نشیب های زیادی وجود داشته است، اما به نظر می رسد که با پیروزی انقلاب اسلامی و متعاقب آن بیداری ملل مسلمان و آزاده جهان شکوه تمدن اسلامی در حال رقم خوردن است. با ظهور انقلاب مبتنی بر اسلام و شکل گیری حکومت دینی برآمده از مردم، گفتمان تمدنی ایرانی و اسلامی احیا شد و انقلاب اسلامی به احیاگر فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی تبدیل شد. انقلاب اسلامی ایران به عنوان انقلابی تمدن ساز کوششی برای آغاز تمدن سازی نوین اسلامی برای احیای مجدد تمدن اسلامی بوده و آن را به عنوان راهبردی کلان در عمق بیداری و حرکت های اسلامی مطرح و نهادینه کرده است. در این میان اما نقش حوزه های علمیه و مشخصاً حوزه علمیه قم در شکل گیری و پویایی تمدن نوین اسلامی بسیار حائز اهمیت است. تبیین نظری الگوهای ناظر به تمدن نوین اسلامی و همین طور پرورش نیروهای کارآمد متناسب با رسالت انقلابی برای تحقق این موضوع، از جمله وظایف حوزه های علمیه در جهت تمدن سازی نوین اسلامی به شمار می آیند. تحقیق حاضر به بررسی و تبیین فعالیت های یکی از نهادهای زیر مجموعه حوزه علمیه قم یعنی جامعه المصطفی العالمیه (ص) پرداخته و نقش این مرکز علمی و بین المللی را در زمینه گسترش مطالعات تمدنی مورد تحلیل قرار می دهد. لازم به ذکر است که در این تحقیق به صورت کاملاً مشخص، به نهادهای علمی و حوزوی - دانشگاهی قم اشاره کرده و در تبیین نقش المصطفی نیز بیش از هر مرکزی، مجتمع آموزش عالی امام خمینی که نقش محوری در زمینه گسترش این مطالعات دارد را واکاوی می کنیم. از این رو بعد از بیان کلیاتی مانند بررسی مفهوم تمدن و نقش انقلاب اسلامی در احیای تمدن نوین اسلامی، در دو مولفه «نقش آموزشی» و «نقش پژوهشی» به بررسی نقش نهادهای علمی قم و به ویژه نقش المصطفی در این زمینه خواهیم پرداخت.

معنا و مفهوم «تمدن»

معنا و مفهوم «تمدن» را باید از دو منظر لغوی و اصطلاحی به اختصار تبیین کرد. از نظر لغوی، تمدن مصدر باب تفعّل است که از واژه مَدَن و مدینه گرفته شده و معنای آن شهرنشین شدن و به اخلاق و آداب شهری انس گرفتن است.^۳ در زبان عربی از آن با واژه «حضاره» یاد می شود که به معنای سکونت در شهر و روستا

^۳- معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۱۱۳۹

آمده و در مقابل آنانی است که در چادر و خیمه ها و بیابانها زندگی می کنند.^۴ در واقع، حضاره (تمدن، شهر آئینی) نقطه مقابل بداوت (بادیه نشینی) به کار رفته است.^۵ در اصطلاح غربی هم معنای تمدن «Civilisation» است که از کلمه «Civitas» و «Civis» به معنای شهر و شهروندیت و «Civil» به معنای شهری گرفته شده است.^۶

در اصطلاح نیز با توجه به تعاریف گوناگون از تمدن، نمی توان معنای جامعی از آن اراده کرد چرا که واژه تمدن از جمله مفاهیم انتزاعی به شمار می آید که دیدگاهها و تعریفهای گوناگونی برای آن بیان شده است. ابن خلدون آن را حالت اجتماعی انسان می داند^۷ همان گونه که ویل دورانت تمدن را عبارت از نظم اجتماعی که در نتیجه وجود آن، خلأقیّت فرهنگی امکان پذیر می شود و جریان پیدا می کند، تعریف می کند.^۸ به اعتقاد علامه جعفری، تمدن «تشکل هماهنگ انسانها در حیات معقول به همراه روابط عادلانه و اشتراک همه افراد و گروهها در پیشبرد اهداف مادی و معنوی انسانها در همه ابعاد مثبت» می باشد.^۹

با وجود این تعاریف گوناگون از مفهوم تمدن، ارائه تعریفی واحد از آن، امری بعید به نظر می رسد. با این همه اما می توان یک تعریف را به عنوان نقطه مشترک این تعاریف ذکر کرد: «تمدن درباره ملتی عبارت است از مجموعه ایده آل ها، رسوم، آداب موروثی، سنن، دانشها، هنرها، فنون و تأسیسات اجتماعی که جامعه بشری از برکت آن دوام یافته و تکامل می یابد.»^{۱۰} به دیگر معنا، تمدن به دو مقوله پیشرفت مادی و معنوی انسان، بسیار توجه دارد. از این رو می توان گفت که تمدن به دو مسئله توجه ویژه دارد؛ یکی جنبه سخت افزاری و دیگری نیز جنبه نرم افزاری. در بخش سخت افزاری، آنچه در پویایی و شکوفایی تمدن جامعه موثر است، مسائلی مانند: حکومت، ساختمانها و بناها و سبک معماری و امثال آن می باشد و در جنبه نرم افزاری نیز به هرچه که موجب پویایی و شکوفایی فرهنگ اصیل یک جامعه شود می توان توجه کرد.

انقلاب اسلامی و احیای تمدن نوین اسلامی

^۴- بستانی، بطرس، دائرة المعارف بستانی، ج ۷، ص ۹۶

^۵- زمخشری، ابوالقاسم، محمد، اساس البلاغه، ص ۱۳۰.

^۶- بیرو، آلن، فرهنگ علوم اجتماعی، ص ۴۷

^۷- ابن خلدون، عبدالرحمن، مقدمه، ج ۱، ص ۷۹-۷۷

^۸- دورانت، ویل، تاریخ تمدن، ج ۱، ص ۳.

^۹- جعفری، محمدتقی، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، ج ۵، ص ۱۶۱

^{۱۰}- شاپان مهر، علیرضا، دائرة المعارف تطبیقی علوم اجتماعی، ج ۱، ص ۴۰۲

از رهاوردهای مهم اسلام در حیات بشری، پایه‌گذاری تمدن باشکوهی بود که در برهه‌ای از تاریخ، بسیاری از سرزمین‌ها را زیر نفوذ داشت و از حلقه‌های درخشان تمدن بشری به شمار می‌رفت که از آن با عنوان «تمدن اسلامی» یاد می‌شود. تمدن اسلامی را می‌توان حاصل دو جنبه دانست:

یک جنبه آن به وسیله خود اسلام پدید آمد و در پرتو ابتکار مسلمانان گسترش یافت. منشأ این جنبه از تمدن اسلامی، قرآن و سنت بود. جنبه دیگر تمدن اسلامی، نه ابداع مسلمانان، بلکه میراث به جای مانده از تمدن‌های پیشین در قلمرو اسلام بود که به دست مسلمانان توسعه و تکامل یافت و به رنگ اسلام درآمد. روی هم رفته، تمدن اسلامی میراث مشترک مردم و ملت‌هایی است که روزگاری اسلام در سرزمین آنها نفوذ کرد و در ساخت و شکوفایی تمدن اسلامی ایفای نقش کردند. به این ترتیب، تمدن اسلامی نه به نژاد خاصی تعلق دارد و نه تمدنی ملی است که به مردم خاصی تعلق داشته باشد، بلکه همه گروه‌های نژادی و قومی را که در پیدایش، رونق و طراوت و گسترش آن نقش داشته‌اند، در برمی‌گیرد.^{۱۱}

تمدن اسلامی در طول تاریخ گرچه مراحل گوناگونی را طی کرده است، اما همواره از شکوه و تاثیر‌گذاری برخوردار بوده است. به تعبیر یکی از نویسندگان غربی: «تمدن برخاسته از اسلام چیزی نیست که انکارپذیر باشد، اگر اسلام تمدن حقیقی و عالی به رنگ و بویی مخصوص، مبنی بر کتاب و سنت اسلام نداشت، هرگز علمای تمدن غرب حتی آنها که به حمله و هجوم بر اسلام معروف هستند، مکرر نام تمدن اسلام را نمی‌بردند و تاریخ آن را شرح نمی‌دادند و آن را با سایر تمدن‌های عالم نمی‌سنجیدند. این تمدن از تمدن‌های مشهوری است که تاریخ عمومی دنیا با آن زینت یافته و با آثار درخشان خود تا ابد تاریخ را پر کرده است.»^{۱۲}

در این میان نقش انقلاب اسلامی در تعالی این تمدن بسیار مهم بوده است. هر چند انقلاب اسلامی از منظرهای مختلفی مورد تحلیل قرار گرفته و رهیافت‌های گوناگونی در تحلیل آن به کار گرفته شده است، اما بدون تردید سهم رهیافت‌های فرهنگی از اولویت بالاتری برخوردار است، رهیافتی که در آن عناصری چون مذهب، تمدن و معنویت در تبیین چرایی و حتی چگونگی به ثمر رسیدن این انقلاب برجسته تر می‌باشد.^{۱۳} کاری که انقلاب اسلامی کرد، این بود که پرده ضخیمی که دشمنان بر آینده اسلام و ملت‌های مسلمان کشیده بودند، کنار زد و آینده‌داری را برای آنها به ارمغان آورد. این آینده، یعنی تمدن اسلامی و تمدن بین‌الملل

^{۱۱} - زرین کوب، عبدالحسین کارنامه اسلام، ص ۳۱

^{۱۲} - مستو دارد، لوتروپ، امروز با مسلمین یا عالم نو اسلام، ص ۱۲۸

^{۱۳} - خرمشاد، محمدباقر، بازتاب انقلاب اسلامی ایران در نظریه‌های انقلاب: تولد و شکل‌گیری نسل چهارم ثنوری‌های انقلاب، ص ۱۰۲-۹۹

اسلامی، اگرچه هنوز تحقق نیافته است، اما همین که می توان آن را در چشم انداز آینده جهان اسلام دید، خود کلید حرکت به سمت و سوی آن است.^{۱۴}

در این میان، مقوله «تمدن نوین اسلامی» و نقش انقلاب اسلامی در تحقق آن از جمله مسائل مهمی است که می توان به عنوان یکی از تاثیرات این انقلاب در گستره جهان اسلامی قلمداد کرد. رهبر معظم انقلاب در تعریف تمدن نوین اسلامی، چند مولفه و مفهوم را مد نظر دارند. این مولفه ها عبارتند از: «پیشرفت اسلامی و همه جانبه به معنای حقیقی کلمه»^{۱۵}، ایجاد فضا و راهی جدید در جامعه^{۱۶}، عرضه کردن هدیه‌ی الهی به ملت‌ها^{۱۷}، تأثیر پذیرفتن فکری ملت‌ها از اسلام.^{۱۸} ایشان هدف انقلاب اسلامی را ایجاد یک تمدن نوین اسلامی می دانند^{۱۹} و خط کلی نظام اسلامی را رسیدن به تمدن اسلامی ذکر می کنند.^{۲۰} از نگاه ایشان، دوران ظهور حضرت بقیه‌الله، تمدن حقیقی اسلامی و دنیای حقیقی اسلامی به وجود خواهد آمد.^{۲۱} از دیدگاه ایشان، عوامل تاثیر گذار برای رسیدن به این تمدن نیز دو عنصر اساسی است: یکی تولید فکر و دیگری پرورش انسان.^{۲۲} به اعتقاد مقام معظم رهبری، راه رسیدن به این تمدن نیز از رهگذر پرداختن جدی به فرهنگ زندگی می گذرد که اسلام بن مایه‌های یک چنین فرهنگی را برای ما معین کرده است. این بن مایه‌ها عبارت است از خردورزی، اخلاق، حقوق.^{۲۳}

بررسی نقش جامعه المصطفی

از جمله مراکزی که در تحقق این رویداد مهم، نقش معتنا بهی را ایفا کرده و می تواند به عنوان بازویی توانمند در خدمت نظام جمهوری اسلامی ایران باشد، جامعه المصطفی العالمیه است. این مرکز، نهادی علمی و بین المللی با هویت حوزه ای است که با هدف گسترش علوم اسلامی، انسانی و اجتماعی، با رویکرد آموزشی،

^{۱۴} - طاهرزاده، اصغر، انقلاب اسلامی بازگشت به عهد قدسی، ص ۴۱

^{۱۵} - سخنان رهبر انقلاب مورخ: ۲۳/۷/۱۳۹۱، ر. ک: پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه ای:

farsi.khamenei.ir

^{۱۶} - سخنان رهبر انقلاب مورخ: ۰۸/۱۰/۱۳۹۴

^{۱۷} - همان

^{۱۸} - سخنان رهبر انقلاب مورخ: ۰۶/۰۲/۱۳۹۵

^{۱۹} - سخنان رهبر انقلاب مورخ: ۲۳/۷/۱۳۹۱

^{۲۰} - سخنان رهبر انقلاب مورخ: ۱۴/۰۷/۱۳۷۹

^{۲۱} - همان

^{۲۲} - همان

^{۲۳} - سخنان رهبر انقلاب مورخ: ۲۳/۰۷/۱۳۹۱

پژوهشی و تربیتی، اهتمام دارد که انبوهی از داوطلبان را از سراسر گیتی تحت پوشش قرار دهد و فرصت کم نظیری برای تشنگان زلال معارف اسلامی و هدایت قرآنی در سراسر جهان فراهم آورد تا ضمن تربیت مجتهدان، عالمان و متخصصان پارسا و متعهد، به تبیین، تولید و تعمیق تفکرات و اندیشه های اسلامی و نشر و ترویج اسلام ناب محمدی همت گمارد. این نهاد علمی بین المللی بیش از ۵۰۰۰۰ دانش پژوه مرد و زن را از ۱۲۲ ملیت، تحت تعلیم و تربیت خود داشته که تاکنون، بیش از ۲۵۰۰۰ نفر از آنان دانش آموخته شده اند. در جامعه المصطفی العالمیه رشته های اسلامی فقه، اصول فقه، قرآن، حدیث، فلسفه، عرفان، اخلاق، کلام و تاریخ اسلام و در حوزه علوم انسانی نیز رشته ها و گرایش هایی همچون علوم تربیتی، حقوق، روان شناسی، اقتصاد، جامعه شناسی، علوم سیاسی، بانکداری، ارتباطات، مدیریت و زبان و ادبیات زبان های فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسوی و روسی، با رویکرد اسلامی ارایه می شود^{۲۴}. یکی از اقدامات این مرکز علمی، تلاش جهت گسترش مطالعات تمدنی است که در این مورد اقدامات معتابهی را انجام داده است. در این مورد می توان به دو نقش آموزشی و پژوهشی جامعه المصطفی العالمیه در این مورد اشاره کرد.

الف- نقش آموزشی

موضوع تاریخ و تمدن اسلامی، از جمله مباحثی است که دارای اهمیت فراوانی می باشد. جامعه المصطفی العالمیه و به ویژه مجتمع آموزش عالی امام خمینی(ره) و گروه تاریخ اسلام این مجتمع از بخش های پیشرو در تاریخ حوزه های علمیه به شمار می آیند چرا که بر خلاف سایر مؤسسات که رشته های دانشگاهی را با ایجاد تغییراتی اندک، ارائه می دهند، اما این مرکز علمی، خود به وجود آورنده و تالیف کننده رشته های علمی می باشد. جامعه المصطفی با توجه به طیف مخاطبانش که طلاب غیر ایرانی می باشد و با توجه به نیازها و تعهدی که در این مورد احساس می کرد، خود به تعبیه رشته هایی مانند تاریخ تمدن اسلامی همت گماشت.^{۲۵} می توان گفت که رشته تاریخ تمدن اسلامی با این عنوان خاص وجود نداشت. در دانشکده الهیات دانشگاه تهران رشته ای با نام تاریخ تمدن و ملل اسلامی وجود دارد که رشته تاریخ تمدن اسلامی تفاوت ماهوی با آن داشت گرچه مشترکاتی هم مشاهده می شد. در راه اندازی این رشته می توان سه ویژگی مهم را مشاهده کرد که بر همت بالا و دقت گروه تاریخ مجتمع آموزش عالی امام خمینی(ره) دلالت دارد. اول وجود تناسب

^{۲۴} - miu.ac.ir

^{۲۵} - گفتگوی دکتر نعمت الله صفری فروشانی با خبرگزاری رسا، ۲۳ / ۵ / ۱۳۹۵، ر.ک: rasanews.ir/fa/news/443771

در مقاطع مختلف بین دروس متنی و پیرامونی است به گونه ای که هر چه مقاطع تکمیلی این رشته بالاتر می رود، دروس پیرامونی مانند روش و نقد و دروس تاریخ علمی بیشتر می شود. دوم اینکه در تعبیه این رشته، نیازهای یک طلبه تاریخ مورد توجه قرار گرفته است و سوم هم اینکه همان گونه که گفته شد، این رشته بومی سازی شده است.^{۲۶} اکنون می توان گفت که این مرکز علمی در رشته فوق الذکر به خودکفایی رسیده و تا حدی به خودباوری دست یافته است.^{۲۷}

در تبیین نقش آموزشی المصطفی در گسترش مطالعات تمدنی، می توان به موضوع «رشته» و «گرایش» اشاره کرد.

۱- رشته

مجتمع آموزش عالی امام خمینی قم به عنوان تنها مکان ارائه دهنده مباحث تمدنی در جامعه المصطفی به شمار آمده و به عنوان تنها مرکز علمی که به موضوع «تاریخ و تمدن اسلامی» به عنوان یک رشته-ونه گرایش-مستقل پرداخته است، محسوب می شود. با مقایسه سرفصل های دوره کارشناسی ارشد و دکتری این مرکز با مورد تقریباً مشابه آن در دانشگاه تهران و همین طور نگاهی اجمالی و مقایسه ای به پایان نامه های چاپ شده در این دو مرکز می توان تفاوت های آن را احساس کرد.

۱-۲- سرفصل ها

جامعه المصطفی

دوره کارشناسی ارشد

تاریخ تمدن اسلامی یکی از رشته های تخصصی دوره ی کارشناسی ارشد است که به بررسی عصر طلایی تمدن اسلامی در گذر تاریخ می پردازد. فراگیران این دوره علاوه بر یادگیری دروس معارف اسلامی، با دروس تخصصی رشته تاریخ تمدن اسلامی آشنا می شوند. اهداف تبیین شده توسط گروه تاریخ جامعه المصطفی

^{۲۶} - «چهارده سال مدیریت گروه تاریخ اسلام» گفتگوی دکتر نعمت الله صفری فروشانی با سایت سخن تاریخ. ر.ک: tarikh.imam.miu.ac.ir/62832

^{۲۷} - چهارده سال مدیریت گروه تاریخ اسلام» گفتگوی دکتر نعمت الله صفری فروشانی با سایت سخن تاریخ. ر.ک: tarikh.imam.miu.ac.ir/63080

برای این دوره را می توان مولفه های زیر دانست: شناخت ریشه های تاریخی تمدن اسلامی، شناخت عوامل تأثیرگذار بر تمدن اسلامی، شناخت تحولات فکری فرهنگی در تمدن اسلامی و شناخت علل انحطاط تمدن اسلامی.

طول دوره ی کارشناسی ارشد تاریخ تمدن حداکثر ۵ ترم می باشد. نظام درسی، واحدی است و هر واحد درسی نظری برابر با ۱۶ ساعت می باشد که در قالب یک نیم سال ۱۶ هفته ای ارایه می گردد.

تعداد کل واحدهای درسی دوره ی کارشناسی ارشد تاریخ تمدن اسلامی ۶۴ واحد می باشد که ۳۲ واحد آن دروس جبرانی است که شامل درس های زیر می باشد:

فلسفه ی تاریخ، امام شناسی، جامعه شناسی تاریخی، تاریخ مذاهب اسلامی، رجال و درایه و کاربرد آن در تاریخ، فقه (۷ واحد)، اصول فقه، روش تحقیق، فلسفه اسلامی (۴ واحد)، ادبیات عرب (۴ واحد)، روان شناسی، جامعه شناسی، جغرافیای جهان اسلام، تفسیر قرآن، نقد تفکر اجتماعی غرب، مدیریت آموزشی و فرهنگی، شیوه های تبلیغ، علوم سیاسی، تعلیم و تربیت اسلامی، نیازهای منطقه ای و کلام تطبیقی (۴ واحد).

۲۸ واحد نیز شامل دروس تخصصی می شوند که عبارتند از: متون تخصصی، زبان تخصصی (۴ واحد)، تاریخ علوم (۴ واحد)، تاریخ فنون، تاریخ تشکیلات در اسلام، تقابل و تعامل تمدن ها، روش تحقیق در جغرافیای تاریخ اسلام، نقش تمدن و فرهنگ اسلامی در مغرب زمین و آثار مستشرقان، آسیب شناسی تمدن اسلامی، نهادهای آموزشی، شیعه و تمدن اسلامی، مأخذشناسی تمدن اسلامی. ۴ واحد نیز متعلق به پایان نامه می باشد.^{۲۸}

دوره دکتری

دوره دکتری تاریخ تمدن اسلامی بالاترین دوره تحصیلی تخصصی در زمینه تاریخ اسلام است که فراگیران مجموعه ای هماهنگ از فعالیت های پژوهشی و آموزشی را انجام می دهند و در پایان دوره به اخذ مدرک دکتری نایل می شوند. این دوره، خاص جامعه المصطفی العالمیه است که بر اساس مصوب هفتصد و شصتمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مورخ ۱۳۸۹/۳/۲۲، به تصویب رسید. دوره دکتری تاریخ تمدن اسلامی ۵۸ واحد درسی بوده و طول دوره با احتساب زمان رساله حداکثر ۵ سال تحصیلی می باشد. ۱۶ واحد به دروس حوزوی اختصاص دارد که ۱۰ واحد آن فقه و ۶ واحد آن اصول فقه می باشد. دروس پیش نیاز ۶ واحد می باشند که عبارتند از: سیر تطور تمدن اسلامی، ظهور و سقوط

تمدن‌ها در قرآن، جایگاه تمدن اسلامی در دوره معاصر. دروس تخصصی آن نیز ۱۸ واحد می‌باشند که شامل این مواد درسی می‌شوند: شناخت و نقد منابع، روش تحقیق پیشرفته، نقد آثار مستشرقان، مبانی و مظاهر تمدن، آموزه‌های دینی و تمدن اسلامی، احیاء و بازسازی تمدن اسلامی، دولت‌های مسلمان و علوم، آیین‌ها و رسوم مسلمانان، تمدن اسلامی و تمدنهای دیگر. رساله علمی نیز ۱۸ واحد را شامل می‌شود.^{۲۹}

دانشگاه تهران

دوره کارشناسی ارشد

دوره کارشناسی ارشد این رشته در سایر دانشگاه‌ها، ۳۲ واحد می‌باشد که سرفصل‌های آن از این قرارند:

فلسفه علمی و نظری تاریخ، تاریخ تحلیلی اسلام از ظهور اسلام تا سقوط امویان، تاریخ تحلیلی اسلام از ظهور عباسیان تا سقوط بغداد، تاریخ تحلیلی اسلام از سقوط بغداد تا پایان صفویه، تاریخ تحلیلی اسلام در مغرب و اندلس، تاریخ علوم در تمدن اسلامی (۴ واحد)، جغرافیای تاریخی جهان اسلام، شناخت مآخذ تاریخ و تمدن اسلام، زبان تخصصی (۴ واحد)، اسلام‌شناسی در غرب، تاریخ تعلیم و تربیت در اسلام، تاریخ هنر و معماری در تمدن اسلامی. ۴ واحد نیز متعلق به پایان‌نامه می‌باشد.^{۳۰}

دوره دکتری:

دوره دکتری سایر دانشگاه‌ها نیز در مجموع ۳۶ واحد است که ۱۸ واحد آن متعلق به پایان‌نامه و باقی واحدها نیز متعلق به ۶ ماده درسی است که سرفصل‌های آن عبارتند از: شناخت مآخذ، جغرافیای تاریخی اسلام، مطالعه تحلیلی تاریخ اسلام در سرزمین‌های شرقی اسلامی، مطالعه تحلیلی تاریخ اسلام در مصر و شام، مطالعه تحلیلی تاریخ اسلام در مغرب و اندلس، مظاهرتفکر اسلامی در تمدن ملل مسلمان.

۲-۲- پایان‌نامه‌ها

ویژگی مهم پایان‌نامه‌های جامعه المصطفی، توجه توأمان به مباحث نظری و عینی است. مباحث نظری شامل مواردی مانند آسیب‌شناسی تمدن‌ها و تعامل تمدن‌ها می‌شود و مباحث عینی نیز به مباحثی نظیر نقش دولت‌ها در تمدن‌ها می‌پردازد. این در حالی است که با نگاهی به پایان‌نامه‌های مرتبط با این رشته در دانشگاه

^{۲۹} - <http://miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=35&pageid=15756>

^{۳۰} - پایگاه خبری آزمون دکتری: phdphd.org/

تهران، می توان به این نتیجه رسید که این تحقیقات عمدتاً بر پایه مباحث عینی نگارش یافته اند. با نگاهی به برخی از این پژوهش ها می توان این مدعا را اثبات نمود:

جامعه المصطفی

در جامعه المصطفی پایان نامه های زیادی نوشته شده است که بخشی از این پایان نامه ها، به مباحث تمدنی نگاه دارند. در بررسی بخشی از این پایان نامه ها می توان عموماً ۴ رویکرد را در آنان مشاهده کرد. بخشی از این تحقیقات در حیطه اشخاص بوده و به نگاه اشخاص و اندیشه های آنان پیرامون تمدن پرداخته اند. بخشی دیگر از این پایان نامه ها به مقوله فرهنگ و ارتباط آن با تمدن می پردازند. گروهی از پایان نامه ها هم به وجود و حضور تمدن اسلامی در مناطق گوناگون اشاره داشته و اصطلاحاً، منطقه ای می باشند. بخشی از این پایان نامه ها نیز به بحث تمدن اسلامی در ادوار مختلف تاریخی اشاره دارند. بر اساس این تقسیم بندی، برخی از پایان نامه های جامعه المصطفی را در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری، در چهار دسته: اشخاص، فرهنگ، منطقه ای و ادوار مورد اشاره قرار می دهیم. مجموعاً ۴۴ پایان نامه یا رساله دکتری را در این بخش ذکر می کنیم:

۱- اشخاص

نقش احادیث امام صادق (ع) در شکل گیری علوم و تمدن اسلامی، پدیدآور: محسن علی مطهری

عوامل انحطاط و عقب ماندگی مسلمین و راه های برون رفت از آن از دیدگاه امام خمینی (ره)، پدیدآور: علی اکبر عالمیان

نقش عضدالدوله در تحول تمدن اسلامی، پدیدآور: شامیل نریمان اف

نقش سلطان حسین بایقرا در گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی در هرات، پدیدآور: علی استادی جعفری

آسیب شناسی تمدن اسلامی از منظر سید حسین نصر، پدیدآور: علیرضا عالمی

عوامل انحطاط و سقوط جوامع از دیدگاه قرآن با اشاره به اندیشه های امام خمینی (ره)، پدیدآور: عبدالهاشم میرزا

آسیب شناسی تمدن از دیدگاه مارکس و نقد و بررسی، پدیدآور: سید محمد سرور هاشمی

پیدایی، پایایی و افول دولت از دیدگاه ابن خلدون، پدیدآور: طاهر عرفانی

رابطه دین و تمدن از دیدگاه سید قطب و شهید مطهری (ره)، پدیدآور: جواد احمدی طباطبایی

نقش عضدالدوله در تحول تمدن اسلامی، پدیدآور: شامیل نریماناف

فلسفه تاریخ از دیدگاه شهید مطهری و شهید صدر (ره)، سید مجتبی بلالی اوصیا

تاثیر شیخ بهایی در معماری اسلامی، پدیدآور: سید ظاهر حسینی

بررسی مقایسه‌ای عوامل سقوط تمدن‌ها از دیدگاه ابن خلدون و توین بی، پدیدآور: محمد جمال موسوی

۲- فرهنگ

نقش قرآن در تحول فرهنگی و فرهنگ‌آفرینی، پدیدآور: امیرحسین

عوامل انحطاط اخلاق اجتماعی از منظر قرآن، پدیدآور: سید یحیی حسینی

نقش انبیاء الهی در تمدن بشر، شهریار باقراف

ازدهار الاسلام و انهيار الحضاره فی القرآن الکریم، پدیدآور: حیدر عبدالباری یعقوبی

بررسی ظهور و سقوط تمدن‌ها در قرآن، خداداد جلالی

شاخصه‌های تمدن برتر در قرآن کریم، پدیدآور: حسین حسینی گوهری

نقش دین در تمدن، پدیدآور: محمد عیسی محمدی

علل پیشرفت و انحطاط مسلمانان، پدیدآور: عبدالمالک کریمی

عوامل تقدم و انحطاط المسلمین، پدیدآور: عقیل حیدری

گونه شناسی انتقادی دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان در باب رابطه دین و تمدن، پدیدآور: رضا مهدی نژاد

هویت ویژه تمدن بر پایه‌ی آموزه‌های حکمت متعالیه، پدیدآور: معمر خلیلویچ

اسس بناء الحضاره فی القرآن، پدیدآور: هناء سودانی

اصول مشترک در تمدن‌سازی پیامبران از دیدگاه قرآن کریم، پدیدآور: طیبه حیدری

الاسلام و الحضاره الغربیه (حوار ام صدام)، پدیدآور: علی ساعدی

المنهج القرآنی فی مواجهه العولمه الفکریه الغربیه، جنان حبیب حاجم شبانی

۳- منطقه ای

تمدن اسلام در کابل از سقوط بابریان تا جمهوری داود خان، پدیدآور: عبدالقادر کمالی

تمدن اسلامی در جزیره سیسیل و نقش آن در انتقال تمدن به اروپا، پدیدآور: محمد نبی میرزایی

فرهنگ و تمدن اسلامی در ماوراء النهر (دوره مغولان و تیموریان)، پدیدآور: معراج‌الدین رسول‌اف

فرهنگ و تمدن بلخ از ورود اسلام تا سقوط آن بدست مغولان، پدیدآور: علی مدد جعفری

فرهنگ و تمدن اسلامی در آسیای مرکزی از سقوط سامانیان تا دوره مغولان، پدیدآور: عصمت‌الله احمدی

نقش شیعیان در فرهنگ و تمدن افغانستان از آغاز تا صفویه، پدیدآور: محمدحسین حکیمی

نقش تشیع در فرهنگ و تمدن افغانستان از صفویه تا دوره معاصر (تا خروج شوروی)، پدیدآور: عبدالقیوم آیتی

فرهنگ و تمدن در منطقه گلگت از ورود اسلام تا عصر حاضر، پدیدآور: بشارت حسین زاهدی

۴- ادوار

آثار تمدنی اسلام و شیعی در دوره نواین اوده، پدیدآور: سید محمد کاشف رضا

نقش جنگ‌های صلیبی در انتقال تمدن اسلامی به غرب، عبدالروف رضایی

بررسی تاریخی آئین‌ها و شعائر فاطمیان، پدیدآور: سید ناصر موسوی

بررسی سازمان دعوت فاطمیان مصر، پدیدآور: حمزه علی بهرامی

نقش فرهنگی و تمدنی تیموریان، پدیدآور: غلام محمد محسنی

کتابخانه‌های شیعی از قرن سوم تا پایان قرن هفتم هجری، پدیدآور: سید محمدعلوی

المراكز العلمیه الاسلامیه فی البصره الی نهاییه القرن الخامس الهجری، پدیدآور: هانی البندر

دانشگاه تهران

در دانشگاه تهران نیز پایان نامه های زیادی نوشته شده است که همانگونه که گفته شد، بیشتر به مباحث عینی تمدن اشاره دارد. برخی از این پایان نامه عبارتند از:

علم و آموزش در فارس دوره آل بویه. محمدباقر ابراهیمی لیفرجانی

تشیع در ری با تاکید بر فعالیت‌های علمی شیعیان. زهرا میرزایی

سیاست‌های دینی و مذهبی صفویان در اصفهان و پیامدهای آن. محمدصادق جعفری

سیاست های سلاطین دهلی در قبال پیروان ادیان و مذاهب. سعید شیرازی

حاجب: کارکردها و سیر تحول آن در دوره امویان اندلس. جمشید جبارپور

هنر- صنعت پارچه بافی در یزد از دوره صفویه تاکنون. فاطمه ضرابی زاده

آموزش و پرورش ایران عصر صفوی در سفر نامه های اروپایی. سعید محبی

نقش مسلمانان در اداره حکومت مغول از چنگیز تا هلاکوخان. باقر محمدیان

مهاجرت قبایل عرف به ایران و پیامهای آن تا پایان دوره اموی. زهره دهقان پور

۲- گرایش

برخی از مراکز علمی قم، تمدن را نه به عنوان یک رشته مستقل بلکه به عنوان یک گرایش و ذیل عنوان کلی دیگری، مورد تحقیق قرار می دهند و به عنوان نمونه از عنوان «مدرسی معارف اسلامی با گرایش تمدن اسلامی» استفاده می کنند. ذیلا می توان به این مراکز اشاره کرد:

دانشگاه معارف اسلامی

گروه آموزشی تاریخ و تمدن اسلامی دانشگاه معارف اسلامی، یکی از مراکز حوزوی و دانشگاهی قم است که در سال ۱۳۸۵ آغاز به کار نمود. این گروه که در گرایش تاریخ و تمدن اسلامی به تربیت دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری می پردازد، یکی از گرایشهای پنجگانه از رشته مدرسی معارف اسلامی محسوب می گردد. در سال ۱۳۹۷ این گرایش در مقطع کارشناسی ارشد تبدیل به رشته مستقلی با عنوان مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی گردید. در این مرکز علمی پایان نامه های زیادی در حیطه موضوع تمدن اسلامی نوشته شده است که به چند مورد از آن اشاره می کنیم:

فرآیند تأثیر گذاری منصب داران ایرانی-اسلامی بر مظاهر تمدنی شمال هند از قرن ۸ تا ۱۲ هجری. نویسنده: احمد رضا بهنیا فر

سنخ و روش شناسی مکاتب تاریخ نگاری طب در تمدن اسلامی. نویسنده: رضا دادگر

مدارای دینی، مذهبی، در قلمرو آل بویه و تأثیر آن در شکوفایی و توسعه فرهنگ و تمدن اسلامی. نویسنده: ناصر انطیقه چی

تأثیر رفتار حاکمان در اعتلای تمدن اسلامی (مقایسه عصر عضدی و شاه عباس) نویسنده: هدی فرد مقدم

مواضع امام رضا (ع) نسبت به وضعیت فرهنگی و تمدنی در دوره اول عباسی (بررسی و تحلیل). نویسنده: محمد تقی سازندگی

علل انحطاط تمدن ها از منظر نهج البلاغه. نویسنده: ریحانه آریا محتشم

بررسی دیدگاه های رایج درباره انحطاط تمدن اسلامی. نویسنده: زهرا صانعی

دیدگاه های رایج متفکران معاصر ایرانی درباره پیدایش و گسترش تمدن اسلامی. نویسنده: سکینه ابراهیمی ارمی

بررسی علل فرهنگی رکود تمدن اسلامی دوره اول بر اساس سنت های تاریخی قرآن در شرق جهان اسلام. نویسنده: آمنه حسین یزدی

نقش باورداشت آموزه مهدویت در شکل گیری فرهنگ و تمدن اسلامی. نویسنده: امیر محسن عرفان.^{۳۱}

موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی یکی از موسساتی است که رشته تاریخ در آن تدریس می شود اما گرایش تمدن در آن وجود ندارد و تنها به رشته های تاریخ اسلام و تاریخ تشیع پرداخته است. از مجموع ۵۰ کتابی که انتشارات این مرکز علمی در حیطه تاریخ به چاپ رسانیده است، تنها دو کتاب را می توان یافت که به مسئله تمدن پرداخته است. کتاب های: اسلام تمدن آیندگان، تالیف یوسف قرضاوی و ترجمه ابوالفضل احمدی و همین طور کتاب: نقش امامان شیعه (ع) در شکل گیری و توسعه تمدن اسلامی اثر غلامحسین محرمی تنها کتاب هایی است که درباره این موضوع به نگارش در آمده است. در میان پایان نامه های به نگارش در آمده نیز، رساله «بررسی تاریخی وضعیت نظام آموزشی امامیه از آغاز تا پایان قرن پنجم هجری» نوشته محمد جواد یآوری سرتختی در این مورد، تدوین شده است.^{۳۲}

دانشگاه باقرالعلوم

دانشگاه باقرالعلوم یکی از نهادهای حوزوی و دانشگاهی قم است که به مباحث تمدنی می پردازد. دانشکده تاریخ و مطالعات سیاسی با دو گروه علمی یعنی گروه تاریخ و تمدن و گروه مطالعات سیاسی به فعالیت مشغول است.

این دانشکده با هدف مطالعه، تحقیق و کشف روابط و علل پدیده های سیاسی و تاریخی از سال ۱۳۷۳ در رشته علوم سیاسی و از سال ۱۳۷۴ در رشته تاریخ اسلام، اقدام به پذیرش دانشجو کرد. پایان نامه هایی نیز در این دانشگاه با موضوع تمدن نوشته شده است که به برخی از آنان ذیلا اشاره می شود:

جایگاه عدالت در تمدن سازی از منظر فارابی، امام و مقام معظم رهبری. محمود کارگر.

چشم انداز تمدن اسلامی و راهکارهای تحقق آن از دیدگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری. احمد محبوبی.

الگوی عقلانیت دینی تمدن ساز در سیره امیرالمومنین (ع). یونس غفاری پور.

امام خمینی و احیای تمدن اسلامی. یحیی زینالی

بررسی نقش شیخ بهایی در شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی. مراد کیانی پور.

سیر نگاه های طبی در تمدن اسلامی از قرن سوم تا هفتم هجری قمری. رضا دادگر

ظرفیت‌شناسی رویکردهای فکری، فرهنگی آموزه مهدویت پس از انقلاب در تحقق تمدن اسلامی. محمدرضا برزویی.

فرهنگ و تمدن شیعی در حله قرن هفتم هجری. طاهره صمصامی.

کاربست تاریخ برای ایجاد تمدن نوین اسلامی در اندیشه آیت الله خامنه‌ای.^{۳۳}

ب- نقش پژوهشی

در بررسی نقش مراکز علمی قم در گسترش مباحث تمدنی، و پیش از اینکه به نقش جامعه المصطفی بپردازیم، به تلاش‌های برخی از این مراکز اشاره کرده و نقش آنان را در این زمینه بیان می‌کنیم. در این مورد گفتنی است که موسسات علمی قم که به بحث تمدن می‌پردازند، عمدتاً به دو دسته تقسیم می‌شوند. یک دسته، موسساتی هستند که اصطلاح «تمدن» در نام آن‌ها آمده است و می‌توان نام آن را موسساتی دانست که به صورت «مستقیم» به این مقوله می‌پردازند. دسته دیگر نیز موسساتی هستند که اصطلاح «تمدن» در آن به صورت مستقیم نیامده است و به اصطلاح، «مرتبط» نامیده می‌شوند:

۱- مستقیم:

پژوهشکده اسلام تمدنی

«پژوهشکده اسلام تمدنی» از پژوهشکده‌های پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی است که از سال ۱۳۹۵ فعالیت خود را آغاز کرد. این نهاد پژوهشی، پیش از این، از سال ۱۳۶۸ در قالب معاونت پژوهشی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی، فعالیت‌های پژوهشی خود را با همراهی گروهی از پژوهشگران حوزه و دانشگاه آغاز کرده بود و بعدها در مسیر سازمان‌پذیری، با عنوان مرکز پژوهش‌های علوم اسلامی و انسانی به ادامه فعالیت پرداخت و با برنامه‌ها و اقداماتی مختلف کوشید تا در تولید علم، تعمیق فکر و ترویج فرهنگ اسلامی، نقش آفرینی کند.

این پژوهشکده چهار گروه پژوهشی «قرآن و مطالعات اجتماعی»، «فقه کاربردی»، «هنر و تمدن اسلامی» و «حکمت و کلام جدید» را با رویکردهای تخصصی در ساختار خود باز تعریف کرده است.

این پژوهشکده (مرکز پژوهش‌های علوم اسلامی و انسانی پیشین) تاکنون بیش از یکصد و چهل اثر علمی، در قالب کتاب منتشر کرده که برخی از آن‌ها در جلد‌های متعدد است. همچنین چهار مجله علمی نیز با

عناوین: «فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های قرآنی»؛ «فصلنامه علمی تخصصی مطالعات ادبی متون اسلامی»؛ «دوفصلنامه علمی - پژوهشی علوم عقلی»؛ «دوفصلنامه سیره-پژوهی اهل بیت (ع)» را برابر زمان بندی تعیین شده منتشر می کند. در تبیین مأموریت این مرکز علمی به مولفه: تأمین پشتوانه‌های علمی تمدن نوین اسلامی - ایرانی از طریق نگرش به اسلام به مثابه دین تمدن‌ساز و توانمند در پربایی جامعه متعالی، اشاره شده است. در میان این چهار گروه پژوهشی، گروه هنر و تمدن اسلامی، ارتباط مستقیمی با مباحث تمدنی دارد. در سال ۱۳۹۵ و با نظر به رویکرد جدید، گروه‌های «مطالعات شرق اسلامی» (تأسیس سال ۱۳۷۳) و «ادبیات و هنر دینی» (تأسیس ۱۳۸۴) در هم آمیخته گردید و گروه «هنر و تمدن اسلامی» شکل گرفت. در تبیین مأموریت و اهداف این گروه آمده است: مطالعات مبانی هنر اسلامی و تمدن نوین اسلامی به عنوان یکی از رویکردهای کلان حوزه‌های مطالعاتی تمدن و هنر اسلامی است که رویکردهای جدیدی را در ارتباط با اسلام و مطالعات تمدنی از جمله: ارتباط اسلام با علوم، اسلام و سیاست، اسلام و هنر، اسلام و جامعه، اسلام و فلسفه، و اسلام و اسطوره-شناسی را در بر می‌گیرد. آثاری نظیر: نقش علمای شیعه در گسترش تشیع در هند نوشته: راضیه نجات‌حسینی و میراث علمی امام حسن و امام حسین (ع) تالیف دکتر محمد باغستانی در این پژوهشکده انتشار یافته اند.

مرکز مطالعات اجتماعی و تمدنی

یکی دیگر از زیرمجموعه‌های پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، مرکز مطالعات اجتماعی و تمدنی می باشد. این مرکز، مجموعه‌ای دین پژوه است که برای پشتیبانی پژوهشی - راهبردی تقویت حضور دین در زندگی فردی و اجتماعی ایران معاصر و ناظر به نیازهای نظری نخبگان حوزوی و دانشگاهی و نیازهای راهبردی کارگزاران حوزوی و حاکمیتی در این زمینه، فعالیت می نماید. در مورد اهداف آن بر مواردی نظیر: انجام مطالعات نظری، راهبردی براساس نظریات اسلامی در حوزه‌های اجتماعی و تمدنی، شناخت و بررسی موقعیت اجتماعی و تمدنی جمهوری اسلامی و تحولات آینده جامعه و انجام مطالعات آسیب شناختی در حوزه سیاست گذاری فرهنگی و اجتماعی و تمدنی تاکید شده است. این مجموعه خود دارای گروه‌های پژوهشی: گروه مطالعات تمدنی، گروه مطالعات فرهنگی و اجتماعی و گروه عدالت پژوهی می باشد و گروه مطالعات تمدنی، شامل: تمدن نوین و جهان اسلام، تمدن نوین و غیریت تمدنی و کارنامه تمدنی جمهوری اسلامی است. در میان برخی از آثار چاپ شده این مرکز علمی می توان به آثاری نظیر: مطالعه تطبیقی سازمان

اجتماعی روحانیت در شیعه و مسیحیت؛ اثر: علی‌الشیخ، کاوش‌های نظری در الهیات تمدن؛ تالیف: حبیب‌الله بابایی و جستاری نظری در باب تمدن؛ به کوشش جمعی از نویسندگان اشاره کرد.^{۳۴}

مرتبط:

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی نیز از موسساتی است که به مقوله تمدن می‌پردازد. یکی از پژوهشکده‌های این مجموعه علمی، پژوهشکده فرهنگ و مطالعات اجتماعی است که دارای پنج گروه علمی می‌باشد. یکی از این گروه‌ها گروه «تاریخ و تمدن» می‌باشد که اهدافی نظیر: شناخت و بازپیرایی موارث مکتوب علمی اسلامی در حوزه تاریخ، تمدن، فرهنگ و هنر ایران و اسلام، تحقیق در زمینه تحولات، مبانی و مسایل تمدن، فرهنگ و هنر اسلامی ایرانی، بررسی راه‌های توسعه اندیشه اسلامی و طرق اصطیاد عناصر انسانی و عقلانی فرهنگ و تمدن دیگر ملل، بازشناسی ماهیت و مؤلفه‌های فکر و فرهنگ غربی و نقد و ارزیابی علمی دستاوردهای تمدن جدید و... را تعقیب می‌کند. در موضوعات تمدنی، سه اثر که ارتباط مستقیم با این موضوع دارند، در این گروه انتشار یافته‌اند که عبارتند از: امامان شیعه (ع) و علوم اسلامی، مولف: غلامحسین محرمی، ایرانیان و هویت ملی، مولف: رضا شعبانی، مراتب ظهور فلسفه سیاست در تمدن اسلامی (طبقه بندی متون و فلسفه تاریخ سیاست در اسلام و ایران)، مولف: دکتر موسی نجفی.

پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت علیهم السلام

پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت علیهم السلام وابسته به پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی دفتر تبلیغات اسلامی از دیگر مجموعه‌هایی است که در آن، گروه فرهنگ و تمدن فعالیت دارد. در ذکر اهداف و وظایف این گروه، به مسائلی نظیر: شناسایی ابعاد فرهنگ و تمدن اسلامی و تبیین جایگاه و سهم آن در تمدن جهانی و تولید علم، تبیین علل پیشرفت و انحطاط تمدن اسلامی، مطالعه و تحقیق در تاریخ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جهان اسلام در دوره‌های مختلف به منظور بسترسازی برای دیگر مطالعات و پژوهش‌ها اشاره شده است. برخی از آثار منتشر شده گروه فرهنگ و تمدن پژوهشکده تاریخ و سیره عبارتند از: تصحیح تاریخ تحول دولت و خلافت از برآمدن اسلام تا بر افتادن سفیانیان اثر رسول جعفریان، اوضاع سیاسی - اجتماعی و فرهنگی شیعه در غیبت صغرا؛ نوشته غلامحسین حسین زاده شانه چی و نهاد ولایتعهدی در دوره اموی و عصر

^{۳۴} - پایگاه اطلاع‌رسانی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی: www.isca.ac.ir

اول عباسی؛ تالیف عباس احمدوند. برخی از طرح های در دست انجام این گروه نیز عبارتند از: فرهنگ و تمدن شیعی در مغرب و اندلس؛ محمدرضا پاک و تاریخ فرهنگ و تمدن شیعی در دوره سلجوقیان؛ سید محمد حسین منظور الاجداد.

نگاهی به آثار پژوهشی جامعه المصطفی در حوزه تمدنی

در بررسی آثار و اقدامات پژوهشی جامعه المصطفی در حوزه تمدنی، نگاهی به کتاب ها، مجلات تاریخی و سایت این مجموعه خواهیم انداخت:

کتابها

بخش عمده ای از فعالیتهای جامعه المصطفی در حوزه مباحث تمدنی را تالیف و نشر کتاب تشکیل می دهد. مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص)، زیر نظر معاونت پژوهشی جامعه المصطفی (ص) العالمیه، با هدف ترویج و گسترش معارف اسلامی و نشر کتاب های مورد نیاز داخل و خارج از کشور در حوزه علوم اسلامی و انسانی از سال ۱۳۷۹ آغاز به کار نموده و تا لحظه نگارش این تحقیق، ۱۲۷۶ عنوان کتاب چاپ اول منتشر نموده که بعضی از آنها به چاپ ۱۲ نیز رسیده است. ۳۴۰ عنوان از این آثار آموزشی و ۹۳۶ عنوان آن پژوهشی می باشد. از مجموع کتابهایی که این مرکز علمی و فرهنگی به چاپ رسانیده است، ۱۲۳ مورد آن درباره تاریخ و مباحث پیرامونی آن می باشد. ۷۰ عنوان تاریخ اسلام و سیره، ۳۶ عنوان تاریخ عمومی و ۱۷ عنوان نیز پیرامون مهدویت است که مجموعاً ۱۲۳ اثر می شود. از مجموع این تعداد اثر مرتبط به تاریخ، ۱۲ عنوان را می توان یافت که به مباحث تمدنی اشاره دارند. این ۱۲ اثر به ترتیب حروف الفبا عبارتند از:

۱- بررسی مقایسه ای عوامل سقوط تمدن ها از دیدگاه ابن خلدون و توین بی. مولف: سید محمد جمال موسوی

۲- تاریخ تحلیلی مغرب. مولف: محمدرضا شهیدی پاک

۳- تاریخ تشکیلات در اسلام. مولف: محمد رضا شهیدی پاک

۴- تاریخ الثقافة و الحضارة الاسلامیة. مولف: محمد رضا کاشفی

۵- تاریخ الحضارة والثقافة الإسلامیة. مولف: عبدالکریم بهبهانی پور (آل نجف)

۶- تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی. مولف: محمد رضا کاشفی

۷- تاریخ مطالعات اسلامی در غرب. مولف: محمدرضا بارانی

۸- تمدن اسلامی در سرزمین شام (از بر افتادن بنی امیه تا برآمدن ایوبیان). مولف: اعظم رحمت آبادی

۹- تمدن و فرهنگ شیعیان افغانستان از صفویه تا دوره معاصر. مولف: عبدالقیوم آیتی

۱۰- درسنامه شیعه و تمدن اسلامی. مولف: محسن الویری

۱۱- مجموعه مقالات برتر همایش بین المللی بازخوانی تمدن اسلامی و جهان شهر معنوی. مولف: دبیرخانه همایش

۱۲- نقش مسلمانان در انتقال تمدن اسلامی به اروپا. مولف: محمدصادق رضوانی.^{۳۵}

مجلات

دو فصلنامه مطالعات تاریخی جهان اسلام

دو فصلنامه مطالعات تاریخی جهان اسلام یکی از نشریات تاریخی جامعه المصطفی العالمیه (مجتمع آموزش عالی امام خمینی) می باشد که رتبه آن علمی - پژوهشی است. صاحب امتیاز این نشریه دکتر محمدجواد زارعان و سردبیر آن نیز دکتر نعمت الله صفری فروشانی می باشد. اولین شماره این نشریه در بهار و تابستان ۱۳۹۲ به زیور چاپ آراسته شد و تا آخرین شماره آن (تا لحظه نگارش این تحقیق) که شماره دهم آن می باشد و در پاییز و زمستان ۱۳۹۶ منتشر شده است، بیش از ۶۰ مقاله چاپ شده است. با بررسی این مقالات می توان ۱۴ مقاله را یافت که در مورد تمدن اسلامی و موارد پیرامون آن نگارش یافته اند. برخی از این مقالات در مورد بررسی نقش اشخاص در قلمرو تمدن است. در این مورد می توان به مقالات زیر اشاره کرد:

۱- نقش امام خمینی در بیداری اسلامی در مقایسه با سید جمال الدین، نویسندگان: مرتضی شیروودی، سید محمد عابدی، (سال اول، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۲، ص ۷۷)

^{۳۵} - مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی. pub.miu.ac.ir

۲- تحول دینی - اجتماعی در ترکیه عصر مصطفی کمال آتاترک، نویسندگان: تورگوت آتام، محمدحسن مهدوی (سال دوم، شماره ۴، پاییز و زمستان ۱۳۹۳ ص ۱۲۳)

۳- عوامل درونی انحطاط تمدن اسلامی از دیدگاه اقبال لاهوری با تاکید بر اشعار اردو، نویسندگان: مرتضی شیرودی، ساجد علی (سال پنجم، شماره ۹، بهار و تابستان ۱۳۹۶ ص ۱۱۷)

بخشی دیگر از این مقالات نیز به موضوع هنر و معماری پرداخته اند. این مقالات عبارتند از:

۱- تاثیر هنر چین بر مصورسازی کتب در عصر ایلخانان (۷۵۶-۶۶۳ ق)، نویسندگان: عباس سرافرازی، مصطفی لعل شاطری (سال سوم، شماره ۵، بهار و تابستان ۱۳۹۴ ص ۷۹)

۲- ترمه کشمیری (یزدی)، نویسندگان: محمدکریم یوسف جمالی، سیدعلیرضا ابطی، سیدمنصور امامی میدی (سال چهارم، شماره ۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۵ ص ۵۱)

۳- تاثیر و تاثر نگارگری ایرانی، غربی و هندی در امپراطوری مغولان کبیر هند، نویسندگان: سیدابوالقاسم فروزانی، سینا میرشاهی (سال چهارم، شماره ۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۵ ص ۱۳۹)

۴- مقایسه معماری (مساجد، کاخ ها) قاهره با اندلس مغرب در قرن چهارم و پنجم هجری قمری، نویسندگان: محمد علی چلونگر، مریم بریحی نژاد (سال پنجم، شماره ۱۰، پاییز و زمستان ۱۳۹۶ ص ۱۲۱).

دسته سوم از این مقالات، نهادهای علمی و آموزشی را مورد اشاره قرار داده است:

۱- بررسی تطبیقی نقش حوزه های علمیه نجف و قم در بیداری سیاسی افغانستان معاصر، نویسندگان: عبدالقیوم سجادی، سید آصف کاظمی (سال اول، شماره ۲، پاییز و زمستان، ۱۳۹۲ ص ۱۱۳)

۲- مراکز آموزشی و فرهنگی مصر در عصر ممالیک، نویسندگان: سیده لیلا تقوی سنگدهی، بهرام بهرامی، رقیه منافی (سال سوم، شماره ۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۴ ص ۱۳۳)

۳- زمینه ها و علل تاسیس آموزشگاه توسط میسیونرهای امریکایی برای مسلمانان ارومیه در سال ۱۸۴۰ م/۱۲۵۵ ق، نویسندگان: موسی خاموشی، حمیدحاجیان پور (سال چهارم، شماره ۷، بهار و تابستان ۱۳۹۵ ص ۳۱).

بخش دیگری از این مقالات نیز به مباحثی پیرامون تمدن ایران می پردازد که عبارتند از:

۱- بررسی سهم ایرانیان در پیشبرد تمدن اسلامی از منظر ترجمه علوم، نویسندگان: محمدعلی چلونگر، پروین اصغری (سال اول، شماره ۲، پاییز و زمستان، ۱۳۹۲ ص ۷)

۲- نقش کارگزاران ایرانی شیعه در تحولات تمدنی کشمیر (۷۳۵ - ۱۲۸۸)، نویسندگان: فاطمه جان احمدی، احمدرضا بهنیافر (سال دوم، شماره ۴، پاییز و زمستان ۱۳۹۳ ص ۷۳)

دو مقاله دیگر نیز در مورد تمدن سایر کشورها به نگارش در آمده است:

۱- رویارویی دانشمندان مغرب و اندلس با غزالی و کتاب احیاء علوم الدین، نویسندگان: علیرضا روحی، علی غفرانی (سال چهارم، شماره ۷، بهار و تابستان ۱۳۹۵ ص ۱۲۵)

۲- تیپ بندی چالش های فرهنگی سیاسی مسلمانان اندونزی و الگوی برون رفت آن، نویسنده: سید میر صالح حسینی (سال پنجم، شماره ۹، بهار و تابستان ۱۳۹۶ ص ۷۵).

دوفصلنامه سخن تاریخ

یکی دیگر از نشریات علمی جامعه المصطفی العالمیه در زمینه تاریخ، دوفصلنامه سخن تاریخ می باشد که دارای رتبه علمی - ترویجی بوده و نسبت به نشریه دو فصلنامه مطالعات تاریخی جهان اسلام، دارای پیشینه و قدمت بیشتری می باشد. اولین شماره این نشریه در سال ۱۳۸۵ منتشر شد و بعد از وقفه ای دو ساله، شماره دوم آن به چاپ رسید و تا آخرین شماره آن (تا لحظه نگارش این تحقیق) در پاییز و زمستان ۱۳۹۶ حدود ۱۸۰ مقاله به چاپ رسیده است. مدیر مسئول و سردبیر این نشریه نیز به مانند مطالعات تاریخی جهان اسلام، به ترتیب آقایان: دکتر محمدجواد زارعان و دکتر نعمت الله صفری فروشانی می باشند. از این تعداد مقالات انتشار یافته، ۳۱ مقاله پیرامون مباحث تمدنی به رشته تحریر درآمده اند که می توان این مقالات را به فهرست ذیل تقسیم بندی کرد:

۱- مقالاتی که به بررسی نقش اشخاص در قلمرو تمدن می پردازند:

توین بی و نظریه پیدایش و سقوط تمدن ها، پدیدآور: سیدجمال موسوی (سال دوم، شماره ۲، بهار ۱۳۸۷ ص ۱۰۰)

قانون مندی تاریخ از دیدگاه شهید مطهری، پدیدآور: علی فهیمی (سال چهارم، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۸۹ ص ۹۶)

راه کارهای سرسید احمدخان برای حل بحران عقب ماندگی جوامع اسلامی شبه قاره، پدیدآورندگان: اسماعیل جهان بین، سید بسم الله مهدوی (سال پنجم، شماره ۱۵، زمستان ۱۳۹۰ ص ۱۰۳)

۲- مقالاتی که در زمینه هنر و معماری به نگارش در آمده اند:

علم الحیل یا مکانیک، پدیدآور: آنوچا کیتاری (زمستان ۱۳۸۵ - شماره ۱ ص ۳)

بررسی آثار معماری شیخ بهایی، پدیدآور: سیدظاهر حسینی (سال چهارم، شماره ۹، تابستان ۱۳۸۹ ص ۵۹)

نقش شاعران و صوفیان در گسترش تشیع در اوده، پدیدآور: سیدمنظر عباس رضوی (سال چهارم، شماره

۹، تابستان ۱۳۸۹ ص ۷۶)

۳- مقالاتی که به بررسی درباره نهادهای مذهبی و علمی پرداخته و نقش آنان را در مورد تمدن واکاوی می کند:

اهداف، وظایف و کارکرد آموزشی مراکز علمی فاطمیان، پدیدآورندگان: دکتر مهدی فرمانیان، حمزه علی

بهرامی (سال پنجم، شماره ۱۴، پاییز ۱۳۹۰ ص ۲۹)

وضعیت پزشکی و بیمارستان های ایران در عصر صفوی، پدیدآورندگان: کیوان لولویی، شیرین احمدی

(سال ششم، شماره ۱۷، تابستان ۱۳۹۱ ص ۳)

جایگاه علمی مکتب پزشکی جندی شاپور، پدیدآورندگان: امامعلی شعبانی، مریم جلالی مشایخی (سال دهم،

شماره ۲۳، بهار و تابستان ۱۳۹۵ ص ۱۱۷)

گزارشی از سیر تاریخی موسیقی و نگاهسته های مربوط به آن با تکیه بر الذریعه، پدیدآورنده: منصوره

بخشی (سال یازدهم، شماره ۲۵، بهار و تابستان ۱۳۹۶ ص ۷۷)

مواجهه حوزه اهواز با فرقه های مذهبی و تبیین اعتقادات شیعی در دوران ابناءالرضا(ع)، پدیدآورنده:

محمدرضا هدایت پناه (سال یازدهم، شماره ۲۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۶ ص ۲۲۱)

مساجد و بارگاه ها در دوره عضدالدوله، پدیدآور: شامل نریمان اف (سال سوم، شماره ۴، بهار ۳۸۸ ص ۱۰۳)
ساختار سازمان دعوت فاطمیان مصر، پدیدآور: حمزه علی بهرامی (سال چهارم، شماره ۸، بهار ۱۳۸۹ ص ۳)
بررسی جایگاه و کارکرد داعی الداعات و مستجیب در سازمان دعوت فاطمیان مصر، پدیدآور: حمزه علی بهرامی (سال چهارم، شماره ۹، تابستان ۱۳۸۹ ص ۳)

بررسی جایگاه و کارکرد داعی در سازمان دعوت فاطمیان مصر، پدیدآور: حمزه علی بهرامی (سال چهارم، شماره ۱۰، پاییز ۱۳۸۹ ص ۲۸)

سیر تاریخی پیدایش حوزه های علمیه، پدیدآور: عبدالقادر کمالی سرپلی (سال سوم، شماره ۷، زمستان ۱۳۸۸ ص ۵۸)

جنبش مدرسه سازی در ایران عصر ایلخانی، پدیدآور: حسن حاتمی (سال چهارم، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۸۹ ص ۳)

وضعیت اوقاف در دوره قاجار با تکیه بر قوانین مجلس و شکایات واقفان، پدیدآور: عطیه سادات طباطباییان (سال چهارم، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۸۹ ص ۱۵۴)

تکیه دولت و کاربردهای آن، پدیدآورندگان: سیدعلیرضا ابطحی، احمد کامرانی فر، مائده شریفیان (سال پنجم، شماره ۱۲، بهار ۱۳۹۰ ص ۶۳)

عوامل موفقیت علویان و سادات در تاسیس دولت های اسلامی شیعی، پدیدآورندگان: مرتضی شیروودی، سیدمحمد عابدی (سال هفتم، شماره ۲۰، پاییز و زمستان ۱۳۹۳ ص ۱۲۱)

۴- مقالاتی که به عوامل فرهنگی و اجتماعی پرداخته و از این منظر به تمدن می نگرند:

عوامل فرهنگی مذهبی تنش بین صفویه و عثمانی، پدیدآور: سیدحمید حسینی (سال سوم، شماره ۵، تابستان ۱۳۸۸ ص ۳)

تاثیر جریان های فکری و اجتماعی معاصر شبه قاره در تحولات اجتماعی افغانستان، پدیدآورندگان: اسماعیل جهان بین، سیدآصف کاظمی (سال ششم، شماره ۱۷، تابستان ۱۳۹۱ ص ۱۱۷)

کاوشی در وضع فرهنگی شیعیان غزنین؛ از آغاز حکومت ابدالی ها (۱۱۶۰ ق) تا زمان حمله عبدالرحمان خان به هزارستان (۱۳۰۹ق)، پدیدآورندگان: وحید بینش، بسم الله مهدوی (سال ششم، شماره ۱۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۲ ص ۱۳۹)

سازوکارهای اجتماعی پیامبر در ایجاد تحول فرهنگی در مدینه، پدیدآورندگان: فاطمه جان احمدی، علی درزی (سال پنجم، شماره ۱۳، تابستان ۱۳۹۰ ص ۱۲۷)

جستاری در نقش شیعیان بلخ در فرهنگ و تمدن اسلامی، پدیدآورندگان: حسن حسین زاده شانه چی، عبدالقادر کمالی سرپلی (سال پنجم، شماره ۱۳، تابستان ۱۳۹۰ ص ۱۸۷)

وضعیت فرهنگی شیعه امامیه در ایران عصر سلجوقی، پدیدآورندگان: محمدرضا بارانی، هدایت نادریان (سال پنجم، شماره ۱۵، زمستان ۱۳۹۰ ص ۱۵۱)

نقش جذب نخبگان در تمدن اسلامی عصر عباسیان، پدیدآور: سیدمرتضی حسینی شاه ترابی (سال دوم، شماره ۲، بهار ۱۳۸۷ ص ۱۷)

غرب و پدیده استحاله نگرش های جوانان در سرزمین های اسلامی، پدیدآورنده: مرتضی شیرودی (سال هفتم، شماره ۱۹، بهار و تابستان ۱۳۹۳ ص ۸۱)

فراز و فرود علوم عقلی و دانش ریاضی ایران از قرن چهارم تا نهم، پدیدآورندگان: محمدرضا یوسفی، رقیه ابراهیمی شهرآباد (سال هفتم، شماره ۲۰، پاییز و زمستان ۱۳۹۳ ص ۷)

عملکرد فرهنگی یاران ایرانی امام هادی (ع) در علم الحدیث با تکیه بر کتب اربعه شیعه، پدیدآورندگان: اصغر منتظرالقائم، محمدعلی چلونگر، فرشته بوسعدی (سال یازدهم، شماره ۲۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۶ ص ۱۳۵)

مواجهه فکری و عملی امام هادی (ع) با جریان فکری غلو، پدیدآورنده: یدالله حاجی زاده (سال یازدهم، شماره ۲۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۶ ص ۱۹۳)

دو فصلنامه علمی تخصصی مطالعات تاریخی امت اسلامی

دو فصلنامه علمی تخصصی مطالعات تاریخی امت اسلامی نیز از دیگر نشریات تاریخی جامعه المصطفی است که بر خلاف دونهشریه قبلی، از گستردگی و تعدد شماره های کمتری برخوردار است. اولین شماره این

نشریه در بهار و تابستان ۱۳۹۳ انتشار یافت و تا لحظه نگارش این مقاله، مجموعاً ۴ شماره از آن چاپ شده است. در این ۴ شماره، ۲۷ مقاله انتشار یافته است که از همین تعداد نیز ۶ مقاله آن در حیطه تمدن می باشد. این مقالات به ترتیب الفبا عبارتند از:

۱- بررسی دیدگاه های توین بی در مورد اسلام و تمدن اسلامی. نویسنده: سید محمدجمال موسوی. شماره سوم. بهار و تابستان ۱۳۹۵.

۲- حیات و مرگ تمدن ها از دید قرآن. نویسنده: جوادجعفری. شماره چهارم. پاییز و زمستان ۱۳۹۵.

۳- عوامل رکود تمدن اسلامی. نویسنده: سید محمدجمال موسوی. شماره چهارم. پاییز و زمستان ۱۳۹۵.

۴- عوامل سقوط تمدن ها از دید ابن خلدون. نویسنده: سید محمدجمال موسوی. شماره اول. بهار و تابستان ۱۳۹۳.

۵- نقش تمدنی دین در افغانستان معاصر با رویکرد شریعت و قانون. نویسنده: سید محمد عابدی. شماره سوم. بهار و تابستان ۱۳۹۵.

۶- نقش رویکرد مذهبی آل بویه در شکوفایی تمدن اسلامی. نویسنده: جواد جعفری. شماره دوم. پاییز و زمستان ۱۳۹۳.

سایت سخن تاریخ

سایت سخن تاریخ یکی از بزرگترین و جامع ترین سایت های تاریخ است که توسط گروه تاریخ جامعه المصطفی راه اندازی شده است. هدف مهم این سایت القاء نوعی روش مندی و علمی نگری متعهدانه به جامعه کلی کشور درباره مباحث تاریخی و همین طور بالا بردن و ارتقاء سطح توقعات توده های مردم از مباحث تاریخی بوده است.^{۳۶} این سایت همچنین به عنوان منبع خبر برای برخی سایت های دیگر نیز تبدیل شده است. سایت سخن تاریخ از معدود سایت هایی است که اعضای گروه و اساس نامه آن بر روی سایت

^{۳۶} - «چهارده سال مدیریت گروه تاریخ اسلام» گفتگوی دکتر نعمت الله صفری فروشانی با سایت سخن تاریخ. رک: 64140/ tarikh.imam.miu.ac.ir/

قرار داشته و نشان دهنده ظرفیت تاریخی شهر مقدس قم است و در آن از مقالات نگاشته شده اساتید و دانش‌آموختگان فعال در عرصه تاریخ استفاده می‌گردد.^{۳۷}

تنوع مقالات اساتید مختلف دانشگاهی و حوزوی، تأکید بر ظرفیت تاریخی شهر مقدس قم، تأکید بر ظرفیت تاریخی روحانیت و مراکز حوزوی، ترویج تاریخ و سیره اهل‌بیت (علیهم السلام) به صورت علمی، معرفی ظرفیت بانوان در عرصه تاریخ و تاریخ‌نگاری و ... از مهمترین رویکردهای سایت سخن تاریخ به شمار می‌آید.^{۳۸}

نتیجه گیری:

بر اساس آنچه گفته شد می‌توان نقش مراکز آموزشی و پژوهشی قم به ویژه جامعه المصطفی العالمیه را در گسترش مطالعات تمدنی به دست آورد. این مرکز علمی و بین‌المللی با هویت حوزه ای که با هدف گسترش علوم اسلامی، انسانی و اجتماعی، با رویکرد آموزشی، پژوهشی و تربیتی، تشکیل شده است، نقش فراوانی در مطالعات تمدنی و گسترش آن داشته و در این راه، کارنامه قابل قبولی را از خود به جا گذاشته است. در حوزه مسائل آموزشی، این مرکز تنها مکانی است که موضوع تاریخ و تمدن اسلامی را به وجود آورده و به صورت یک رشته مجزا، به تحصیلات آکادمیک وارد کرده است. در کنار این مسئله باید به نوآوری های گروه تاریخ این مرکز نیز اشاره کرد که به مواردی نظیر تناسب در مقاطع مختلف بین دروس متنی و پیرامونی، توجه به نیازهای یک طلبه تاریخ و بومی سازی این رشته توجه کرده و در رشته فوق الذکر به خودکفایی رسیده و تا حدی به خودباوری دست یافته است. در بعد پژوهشی نیز اقدامات فراوانی در این زمینه صورت گرفته است. از جمله این اقدامات، انتشار کتاب های گوناگون در زمینه تمدن است که در جامعه المصطفی به زیور چاپ آراسته شده است. در کنار این باید به مقالات گوناگون تمدنی اشاره کرد که بسیاری از آن ها توسط فارغ التحصیلان این مجموعه به نگارش درآمده و در مجلات علمی المصطفی انتشار یافته است. همچنین باید به پایان نامه های فراوانی نیز اشاره کرد که طلاب جامعه المصطفی تالیف کرده اند. ویژگی این پایان نامه ها تنوع آن است که هم مباحث عینی را مورد توجه قرار داده است و هم مباحث نظری را. در مجموع می

^{۳۷} - گفتگوی دکتر نعمت الله صفری فروشانی با سایت رسا: rasanews.ir/fa/news/443771

^{۳۸} - همان

توان نقش جامعه المصطفی العالمیه (ص) در گسترش مطالعات تمدنی را، مهم، کاربردی و تحسین برانگیز ارزیابی کرد.

منابع و مأخذ:

کتابها:

ابن خلدون، عبدالرحمن بن محمد، مقدمه ابن خلدون، مترجم: پروین گنابادی، پروین، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۳۶ش

بستانی، بطرس، دائره المعارف و هو قاموس عام لكل فن و مطلب، بیروت، دارالمعرفه، بی تا

بیرو، آلن، فرهنگ علوم اجتماعی، مترجم: ساروخانی، باقر، تهران، کیهان، چاپ دوم، ۱۳۷۰

خرمشاد، محمدباقر، بازتاب انقلاب اسلامی ایران در نظریه های انقلاب: تولد و شکل گیری نسل چهارم تئوری های انقلاب، مجله جامعه شناسی ایران. دوره پنجم، ۱۳۸۳، شماره ۳.

جعفری، محمدتقی، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، تهران، فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۲ ش

دورانت، ویل، تاریخ تمدن، مترجم: آرام، احمد، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۷۲

زرین کوب، عبدالحسین، کارنامه اسلام، تهران، امیرکبیر، بی تا.

زمخشری، ابوالقاسم، محمد، اساس البلاغه، بیروت، دار صادر، ۱۳۹۹ق/۱۹۷۹م

شایان مهر، علیرضا، دائره المعارف تطبیقی علوم اجتماعی، تهران، کیهان، ۱۳۷۷ش

طاهرزاده، اصغر، ۱۳۸۸، انقلاب اسلامی بازگشت به عهد قدسی، اصفهان، لب المیزان

مستو دارد، لوتروپ، امروز با مسلمین یا عالم نو اسلام. جلد اول. سیداحمد مهذب، تهران: طبع کتاب. ۱۳۲۰

معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، امیرکبیر، چاپ چهارم، ۱۳۶۰ش

سایت ها :

پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه ای: farsi.khamenei.ir

پایگاه اطلاع رسانی دانشگاه معارف اسلامی: maaref.ac.ir

پایگاه اطلاع رسانی دانشگاه باقرالعلوم: www.bou.ac.ir

پایگاه اطلاع رسانی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی: www.isca.ac.ir

مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی: pub.miu.ac.ir

پایگاه اطلاع رسانی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی: iki.ac.ir

پایگاه اطلاع رسانی جامعه المصطفی العالمیه: miu.ac.ir

خبرگزاری رسا: rasanews.ir

سایت سخن تاریخ: tarikh.imam.miu.ac.ir

پایگاه خبری آزمون دکتری: phdphd.org

